

provided by Istanbul Sehir University...

Ahmed Refik subayken
104

velûd bir muharrirdir. İstanbulda doğup ölmüş-tür. Babası, Abdülâziz sarayı adam'larından Ürgüplü ve Gürlükçü oğullarından Ahmed Ağadır. Askerî tahsilini 1898 de bitirerek belki pek genç olmasından dolayı kıta hizmetine verilmeyip pa-yitahtın askeri mektep-lerinde coğrafya ve daha sonra Harbiye Mektebinde fransızca hocalığı etmiştir. 10 Temmuz inkılâbı sırasında rütbesi Yüzbaşı olup neşriyat hayatına da girmiş bulunuyordu. Bununla beraber, ilk şöhreti inkılâbı müteakip (İkdam) gazetesinde çıkmış yazulariy-

ledir. Bunlar sayesinde Harbiye Mektebinde Fârih hocası ve (Tarihi Osmanî Encümeni) nin kuruluşunda bu heyete âza olmuştur. Balkan Harbi sırasında Askerî Sansür Müfettişliği etmiş ve bu harbin nihayetinde arzusuyla tekaüt olmuştur. Birinci Cihan Harbi sıralarında tekrar hizmete alındı ve ilkönce İstanbulda, bir müddet de Anadolu'da bulundu. Harbin nihayetinde terhis edilerek Darülfünunda Osmanlı Tarihi Müderrisi o'du ve bu kürsüyü 1933 de Darülfünunun ilgasıyla Üniversitenin teşkiline kadar muhafaza ederek o zaman açığa kaldı ve son zamanını zaruret ve hastalık içinde geçirdi. Birinci Cihan Harbi sırasında Kavalî Mehmed Ali Paşanın ihanetinden bahseden bir yazısından dolayı bu Paşanın torunu olan devrin Sadrazamının talebiyle Anadolu'da levazım hizmetlerine yo'lanmış, bir ara çok hastalık geçirmişti. Üniversiteden çıkarılışı sırada da çirkin muamelelere uğradı ve Osmanlı Padişahlarına istisnasız kasideler yazmış ve eski Türk tarihinden habersiz kalmış olmakla itham edildi. Ömrünün son zamanlarında işretle de harap ettiği sıhhati çalışmasını müsaade etmeyince, bir eski Yüzbaşının tekaüt maaşıyla geçinmek, yahut sürünmek zorunda kaldı. İlâç parasını güçlük'e bulacak hale düşmüştü. Devir büyüklerinin de, yıllarca kitaplarını satarak kâr etmiş müesseselerin de kendisine karşı kadirşinas davrandıklarını söylemeğe imkân yoktur.

Tarihi Osmanî Encümeninde bir müddet Reis olmuş, soyadı çıkınca Altınay adını almıştı. Çok sevdiği ve hayatının bir kısmını geçirdiği Büyükdada medfundur.

Ahmed Refik'in tamamlayamadığı, ancak yarısına geldiği bir umumî tarihinden ve bir kısmı tercüme olmak üzere Garp tarihinden bâhis bir kaç kitabından sarfınazar, kaleminden çıkmış eserler Osmanlı tarihine, medeniyet ve askerlik dahil tarihinin bütün safhalarına taallük eder, bu tarihin teessüsünden yakın zamanlarına kadar her safhasını ele alır. Bunların halkça en meşhuru bulunan (Lâle Devri) Fransız müverrihi Vandal'ın bir eserinden hemen hemen tam bir nakil olmakla, bazı eserlerde kendi kendini sahife sahife tekrar etmekle beraber, Hazinei Evrakta ciddi çalışmaların mahsulü bulunan bir çok eseri ve makalesi vardır. Uzun ve kısa yazılarının plânları kusursuzdur, müverrih mevzuunu canlandırmakta bir romancı kaabiliyeti göstermekle beraber okuyucuyu memnun etmek için tarihe masal unsurları katmaktan da çekinir. Lisanı tatlı olup büyük bir heyecan içinde yazılmış sahifeleri çoktur. II. Abdülhamid'in cenaze merasimini anlatan makalesi, kaleminden çıkmış en güzel sahifelerdendir. Osmanlı Padişahlarına kayıtsız şartsız kasideler yazmış olmakla itham edilmesine rağmen, meselâ Sultan İbrahim'in çılgınlıklarını en kudretli bir lisanla halka bildiren o olduğu gibi softa hâkimiyetinin meş'ur neticelerini anlatarak teceddüt hamlelerini de sevdirmiştir. Siyasî vakaları tasvir ve tahlil eden kuvvetli bir müverrihte bulunması gereken — meselâ Abdurrahman Şeref Efendi'de mevcut bulunan — ihata ve Devlet adamı görüşünden mahrum olması sade rindane mizacından ileri gelmiyerek Efendi gibi mühim Devlet makamlarında bulunmamış olmasının da bir neticesidir. Umumî tarihini ve Garp tarihinin muhtelif devirleriyle şahsiyetlerini ve bazı Garp müverrihlerini anlatan yazılarını mühim saymak güç olmakla beraber, tarihimize ait eser ve makaleleriyle elede ettiği mevkii hafif görmek haksızlık olur. Sokulluya, baba oğul Köprülülere ait tetkikleri, (Sultan Cem), dört cilt tutan (Kadınlar Saltanatı), (Tesaviri Rical), Ahmler ve Sanatkârlar), (Samur Devri), Turhan Valde),

(Lâle Devri), (Kabakçı Mustafa), (Hoca Nüfuzu), (Ocak Ağaları), (Felâket Seneleri) gibi kitaplar kütleye hitap eden, onu daima aydın'atacak evsafa eserlerdir. (Nâima) ve (Pecevi) gibi bir kaç küçük eserinde de eski müverrihlerimiz hakkında etraflı bilgi vermiş, mazideki harplerimizi anlatmağa da bir çok yazısını hasretmiştir. (Tarih Encümeni) ve (Edebiyat Fakültesi) yayınlarında çıkmış olup Hazinei Evrak vesaikinden faydalanmak suretiyle vücudu getirdiği daha kuru, fakat daha ilmi evsafa malik yazıları da ciddi bir yekûn tutmakta olup bunlar meyanında [sveç Kra'ı Demirbaş Charles hakkındaki çalışması İsveçte de alâka celbetmiştir. İlmî ehemmiyetleri daha hafif olmakla beraber (Harf Mecmuası), (Yeni Mecmua), (Hayat) gibi mecmualarda ve gündelik gazetelerde çıkmış ve o mecmua ve gazetelerin sütunlarında kalmış pek çok makalesi vardır. Her halde, bir aGrp lisanı o lisanda yazacak derecede bilse ve neşriyatını o dile yapsaydı, Avrupada dikkati çekmesi ve bir şöhret kazanması mümkündü.

Neşriyat hayatının başlangıcında askerlik hakkında çıkmış üç tercüme eseri, Birinci Cihan Harbi esnasında Ermeni mezalimini görmek üzere Şack vilâyetlerine ecnebi gazetecilerle birlikte yaptığı bir seyahatin mahsulü olarak da (İki Kointe, İki Kitale) isiminde bir kitabı vardır. Nihayet, kendini müverrihliğinde de hissettiren edebiyat merakının mahsullerini (Gönül) isimli bir şiir kitabında toplamıştır. Eda ve hava itibariyle rind bir hüviyeti bulunan ve kendisini Muallim Naci devrinin şarierine bağliyan bu cild içinde, saz ve ses sanatkârlarının bize hâlâ dinlettikleri bir hayli şarkının güftesi mevcuttur.

Ahmed Refik, Maarif Vekâleti nam ve hesabına bazı eski metinlerin basılmalarıyla da meşgul olmuştur ki Evliya Çelebi Seyahatnamesinin iki cildi bunlar arasındadır.

